

To sange af Thomas Laub

Af JENS BRINCKER

I Povl Hamburgers biografi »Thomas Laub, hans liv og gerning« nævnes Laubs forkærlighed for at glæde »slægt og venner« med »fødselsdagsdigte og andre hyldestdigte«. To hidtil upåagtede eksempler på denne smukke vane skal her gøres til genstand for nærmere omtale.

I begge tilfælde drejer det sig om sange, som Thomas Laub har komponeret til en venindes fødselsdag den 21. juli 1916 og 1917. Veninden var Louise Nielsen, en ugift dame, der boede på Prinsessestien i Lyngby. Manuskripterne til de to sange gik ved hendes død over til civilingeniør H. K. Holm, en søn af Louise Niensens søster Anna og dennes mand, professor ved Kunstakademiet H. J. Holm, der var Louise Niensens universalarving [1].

Af de to sange hører den ene til Laubs kendteste verdslige kompositioner. Det er sangen »Alene« til tekst af Paludan-Müller, der er trykt i samlingen »Tolv viser og sange af danske digtere«, 1920, som nr. IV. Manuskriptet til denne sang er et fire-sidet nodeark i formatet 17,3 × 26 cm, beskrevet på de to midtersider og med dedikationen »Hilsen til Festdagen, 21. juli 1917, fra ThL« skrevet på forreste side [2].

Manuskriptet adskiller sig ikke på afgørende punkter fra den tre år senere trykte udgave. Nodeteksterne er identiske, når bortses fra en forskellig notering af akkompagnementet hvor enkelte toner der i manuskriptet er anbragt i øverste system, i diskantnøglen, i trykudgaven er placeret i nederste system, i basnøglen. Paludan-Müllers tekst er ligeledes den samme i manuskriptet som i den trykte udgave – hvilket vil sige at tekstændringen i andet vers, hvor Laub skriver »hvor livets magt bag døden bygger et hus til alles trøst« i stedet for originalens »om dødens stille ånd der bygger et hus . . .« allerede findes i manuskriptet.

Det eneste punkt, hvor manuskriptet adskiller sig fra den trykte udgave, er i tilføjelsen af en dynamisk angivelse, »dim.« i takt 11 under sidste fjerdedel.

1. Forf. har af civilingeniør H. K. Holms søn, civilingeniør H. I. Holm, Dragør, fået overladt de to manuskripter.
2. Manuskriptet beror hos forf.

Manuskriptet er her mere logisk end den trykte udgave, der angiver *cresc.* takt 8 som sidste dynamiske betegnelse, mens melodien indeholder et højdepunkt takt 11 der naturligt vil følges af et *diminuendo*.

Derudover indeholder manuskriptet en efterskrift til modtageren, der uddyber den karakter, som både Paludan-Müllers digt og Laubs komposition har –:

»Ligesom en pude og en skammel ikke sendes til en fødselsdag som en udstillingsgenstand ved selve festen, sådan er denne sang ikke beregnet til en festkantate, men til en »hvilepude« og »støtteskammel« i stille aften i kommende dage. Til Lykke! ThL.«

Selve manuskriptet bærer præg af at være en afskrift evt. en renskrift fra en skitse. Kompositionen er dateret og signeret »Th. Laub, juli 1917« – altså tidligere end datoen den 21. juli, der står på første side af manuskriptet – og en række raderinger tyder på, at Laub har skrevet forkert af og rettet, måske også har ændret i sit forlæg under renskriften. Den mest iøjnefaldende radering findes i akkompagnementet takt 7 og 8, hvor komponisten under renskriften har sprunget takt 7 over og derved forskudt klaveret og sangstemmen en takt i forhold til hinanden. Af samme karakter er et par andre rettelser, hvor en taktstreg er anbragt forkert og raderet ud eller lignende. Et enkelt sted, i akkompagnementets tredje sidste takt på den sidste dominantakkord, er en oktav raderet ud og erstattet med en septim, hvilket både kan opfattes som en ændring af forlægget og som en rettet skrivefejl.

Der er ingen tvivl om, at Thomas Laub med valget af denne fødselsdags-hilsen har formået at glæde modtageren særdeles. Teksten er hentet fra Paludan-Müllers vers-roman »Danserinden«, hvor de fire strofer står som udtryk for den forladte hovedpersons resignation og trøst, angiveligt digtet af Danserinden selv og derved med en litterær karakter og funktion, der ikke er ulig Almas sonetter fra »Adam Homo«. Denne tekst må have forekommet den noget ensomme Louise Nielsen som valgt med forståelse og respekt for hendes situation og livssyn, der – som Laubs – var præget af betydelig litterær dannelse, kærlighed til den klassiske kultur erhvervet på talrige udlandsrejser og en vis religiøsitet.

Også melodien til Paludan-Müllers tekst rammer den rolige, men følsomme stemning, som Laubs efterskrift sigter til. Sangen, der står i C-dur, er komponeret i to buer med højdepunkter på henholdsvis *e* og *e*. Begge buer er bygget sekventisk op over et rytmisk motiv, der indledes af en punkteret fjerdedel og en ottendedel og varieres kompositionen igennem. Denne rytmiske kerne giver værket et betydeligt enhedspræg, der sættes i relief af akkompagnementets ubrudte ottendedelsbevægelse. Uden på nogen måde at være prangende giver denne komposition et fint udtryk for roen og fortrøstningen i Paludan-Müllers tekst, og Laub har da også fundet den værdig til udgivelse blandt de få verdslige sange, han selv lod publicere.

Forskel i Højdeart.
Ritornel

Bl. 21 Juli 1966.

*Andante molto
espressivo.*

Med Klap og Klap de andre bij om - slyng. Jeg,

men bestuden, dig, o e - vij - un - ge Loui - selit!

et Ritornel - vil syn

Med Klap og Klap de andre bi om slyng.
 Ja, men bestuden, dig, o evige unge
 Louiselit, et Ritornel vil slyng.
 Til Lykke!

xj en?

Mens man har svært ved at karakterisere Laubs »Alene« som egentlig »lejlighedskomposition«, er den anden musikalske hilsen fra Laub til Louise Nielsen et typisk eksempel på de »fødselsdagsritorneller«, som Povl Hamburger omtaler i sin biografi.

Denne gang er teksten af Laub selv og holdt i en let humoristisk tone, der halvt på skrømt markerer husvennens mindre familiære stilling i forhold til de øvrige fødselsdagsgæster –:

»Med Kys og Klap de andre Dig omslynge.
Jeg, mer beskeden, dig, o evig-unge
Louiselil! et Ritornel vil synge.«

Kompositionen er dateret og signeret ThL. 21. juli 1916 og nedskrevet på et enkelt nodeark – samme format som førnævnte manuskript – med kun en side beskrevet. Sangen er noteret over tre systemer med teksten skrevet mellem sang-systemet og akkompagnementet, og nederst på arket gentages teksten underekrevet med et »Til Lykke«, hvori T og L er skrevet sammen, så det ligner Laubs karakteristiske signatur [3].

Ligesom Teksten har spøgefulde aspekter, skinner det muntre igennem i karakterbetegnelsen »Andante, molto espressivo«, der indleder den 11 takter lange komposition. Men Laub har desuden ladet sig inspirere af den spøgefulde tone til at gennemføre sangen i en kvik og elegant form, der navnlig ytrer sig i den harmoniske konception.

Skønt stykket står i E-dur, hører man kun tonika grundakkorden to gange i forløbet – nemlig som den første og den sidste akkord. De mellemliggende 10 takter er udformet som en voldsom udvidet tonal kadence i E-dur, hvor udsvingene til skalaens sjette trin spiller en afgørende rolle. Efter den indledende tonika følger en to takter lang vekslen mellem tonikas parallel og dominantseptimakkorden i forskellige omlægninger, der i takt 3 ved alteration af h til his fører til kadence i cis-mol. På tekstordene »Jeg, mer beskeden« moduleres uformidlet til variant-tonearten e-mol, der antydes gennem en halvslutning, og tonerne e og g på første slag i takt 5.

I stedet for at bekræfte tonearten e-mol med en kadence bruges disse toner imidlertid som tert og kvint i en C-tonalitet, der med regelmæssige skift mellem dominant og tonika behersker de følgende fire takter (5–8). Et blik på teksten, der efter ordet »beskeden« fortsætter med lovprisningen »evig-unge Louise« er nok til at forklare denne skiften mellem mol og dur som motiveret af kontrasten mellem fødselaren og hendes gratulant.

Det er også teksten, der giver Laub mulighed for elegant at vende tilbage til sit udgangspunkt E-dur efter disse to parallel-udsving E-cis og e-C. På ordene »et Ritornel« anbringer Laub akkorden c-e-g-ais, der i C-dur virker som

3. Manuskriptet beror på Musikhistorisk Museum, København.

en bidominant til subdominanten F-dur med *b* enharmonisk noteret som *ais*, men som benyttes vekseldominantisk i E-dur, hvor *ais* og *c* bliver henholdsvis opad- og nedadrettede ledetoner til dominant-tonen *h*. Med sikker hånd kan Laub benytte kompositionens sidste to takter til en kadence i E-dur, der forso- rent bekræfter den optimistiske stemning i sangen.

Selv om denne lille fødselsdagshilsen ikke giver sig ud for mere end en strøtanke, er det rimeligt at sammenligne den med Laubs ca. 5 år tidligere »Ti Aarestrupske Ritorneller«, der ifølge Povl Hamburger formodes at være komponeret 1910–11. Naturligvis vil ingen måle Laubs tekst med Aarestrups mesterlige ritorneller. Men musikalsk gør Laub sig ikke mindre umage med sin egen lejlighedspoesi end med f. eks. Aarestrups elegante vers til »Den sød- ste af alle små Louiser«, der er nr. VIII i samlingen.

Povl Hamburger karakteriserer træffende Laubs ritorneller som udvidelser af den tonale kadence og tilføjer: »Hvor ofte forbløffes man ikke hos Laub over hans harmoniske dristigheder selv inden for ganske snævre rammer.« [4] Den- ne karakterisering gælder også Louise Nielsens fødselsdagsritornel, hvis har- monik står som skoleeksempel på den romantiske komponists ønske om at belyse tekstens skiftende stemninger og associationer med uventede akkord- forbindelser og udsving til fjerntliggende tonale regioner. Med andre ord en anvendelse af harmoniforbindelser, der af en komponist og teoretiker som Arnold Schönberg, hvis ideer iøvrigt må have stået Laub ganske fjernt, kaldes »Udvidet tonalitet« og defineres således –:

»Abseitige Umbildungen und Akkordfolgen wurden als innerhalb der Tonart liegend verstanden. Solche Fortschreitungen können, müssen aber nicht, Modulation oder die Festsetzung verschiedener Regionen bewirken. Ihre Funktion ist hauptsächlich Bereicherung der Harmonie; infolgedessen erscheinen sie oft im kleinstem Raum, sogar innerhalb eines einzigen Taktes.« [5]

4. Povl Hamburger: Thomas Laub, København 1942, p. 97.

5. Arnold Schönberg: Die formbildende Tendenzen der Harmonie, Mainz 1957, p. 74.